# Пікір

**8D10139 «Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша докторант Мухамедияров Майдан Нагашыбаевичтің «Денсаулық сақтаудағы әлеуметтік медианың қолданылуы: трендтер, перспективалар және өзекті мәселелер» тақырыбында жарияланған мақалалар жиынтығы форматында жарияланған диссертациялық жұмысына.**

## Тақырыптың өзектілігі

Денсаулық сақтауды цифрландыру және әлеуметтік медианың ықпалының қарқынды артуы дәрігерлер, пациенттер және қоғам арасындағы өзара байланыс тәсілдерін айтарлықтай өзгертті. X (Twitter), Facebook, Instagram, YouTube сияқты платформалар бүгінгі таңда медициналық ақпарат таратудың ғана құралы емес, сонымен бірге қоғамдық пікір қалыптастыратын, кәсіби қауымдастықтарды біріктіретін және білім беру бастамаларын ілгерілететін маңызды ортаға айналды.

Әлеуметтік медианың пайдасымен қатар тәуекелдері де күшейді: медициналық дезинформацияның таралуы, контент сапасының біркелкі болмауы, кәсіби этика мен құпиялылыққа қатысты мәселелер, сондай-ақ мамандардың ақпараттық шамадан тыс жүктемеге ұшырауы. Бұл факторлар қоғамдық денсаулық сақтау үшін өзекті, өйткені олар халықтың денсаулыққа қатысты шешімдеріне және медицинаға деген сенім деңгейіне ықпал етеді.

Ұсынылып отырған жұмыс өзектілігімен ерекшеленеді, себебі әлеуметтік медианы жекелеген қырынан емес, кешенді түрде қарастырады: ғылыми жарияланымдардың ықпалын бағалау, цифрлық коммуникациялар мен инфлюенсерлерді талдау, бейне-контенттің сапасы мен сенімділігін тексеру, сондай-ақ медицина қызметкерлерінің әлеуметтік желілерді кәсіби қолдану тәжірибесін зерделеу арқылы мәселенің толық бейнесін ұсынады.

## Ғылыми нәтиже және оның сенімділігі

Диссертациялық жұмыс өзара байланысты мақалалар сериясы форматында орындалған және заманауи сандық әдістерге негізделген: альтметриялық және библиометриялық талдау, желілік талдау (NodeXL), контент сапасын бағалау (GQS, DISCERN), статистикалық әдістер (SPSS, Спирмен корреляциясы, параметрлік емес критерийлер), сондай-ақ стандартталған онлайн-сауалнама (CHERRIES).

1. Social media & healthcare тақырыбы бойынша топ-50 жарияланымға альтметрикалық талдау

Автор Altmetric көрсеткіштері бойынша ең көп назар аударткан жұмыстардың тізімін қалыптастырып, талдады. Негізгі тақырыптық бағыттар (денсаулық, дезинформация, қоғамдық денсаулық сақтау, пайдаланушы мінез-құлқы), жетекші елдер мен журналдар анықталды. Дәйексөз алу мен

альтметрика арасында орташа деңгейдегі оң байланыс белгіленді (rs = 0,369; p < 0,05), бұл альтметриканың дәстүрлі көрсеткіштерді толықтыратынын және зерттеулерге қоғам назарын көрсететінін дәлелдейді.

2. YouTube-тағы медициналық контенттің сапасы мен сенімділігін бағалау

YouTube платформасы арқылы бейнероликтер іріктеліп, валидтелген GQS және modified DISCERN шкалалары бойынша сараптамалық бағалау жүргізілді. Контенттің елеулі бөлігі жаңылыстыратын ақпарат қамтитыны анықталды, әрі мұндай видеолар көп қаралым мен реакция жинауы мүмкін. Бұл контенттің танымалдығы оның сапасына тең емес екенін көрсетеді және бақылау механизмдерінің, сондай-ақ мамандардың білім беру материалдарын жасауға қатысуының практикалық маңызын негіздейді.

3. Web of Science базасы бойынша ревматологиядағы social media бағытының библиометрикасы (2015–2024)

Жарияланым белсенділігінің тұрақты өсімі (мәнді тренд) көрсетіліп, жетекші елдер, журналдар, авторлар мен ұйымдар анықталды, сондай-ақ табысы жоғары және ресурсы шектеулі аймақтар арасындағы айқын алшақтық сипатталды. VOSviewer көмегімен ынтымақтастық (кооперация) желілері мен негізгі тақырыптардың визуализациясы ұсынылды. Бұл жұмыс WoS деректеріне сүйене отырып ғылыми бағытты «карталаудың» (scientific mapping) үлгісі ретінде құнды.

4. Ревматологиялық журналдардың әлеуметтік желідегі белсенділігі (SCImago/Scopus)

Автор журналдардың X, Facebook және YouTube платформаларындағы қатысуын талдап, ресми аккаунттардың журналдардың аз бөлігінде ғана бар екенін көрсетті. Сонымен қатар әлеуметтік желідегі аудитория/белсенділік көрсеткіштері мен библиометрикалық метрикалар (әсіресе SJR) арасында мәнді оң корреляциялар анықталды, сондай-ақ SoMe-аккаунты бар және жоқ журналдардың жарияланым және дәйексөз белсенділігінде айырмашылықтар көрсетілді. Қорытынды: әлеуметтік желілер журналдарды ілгерілетудің құралына айналуда, алайда себеп-салдарлық байланысты анықтау үшін қосымша зерттеулер қажет.

Қазақстан медицина қызметкерлерінің әлеуметтік желілерді кәсіби пайдалануына арналған сауалнама

Респонденттердің басым бөлігі әлеуметтік желілерді қолданатыны анықталды; негізгі уәждер — оқу, дағдыны дамыту және кәсіби ақпарат алу. Сонымен бірге қатысушылардың едәуір бөлігі ақпараттық шамадан тыс жүктемені, коммуникация қауіпсіздігіне күмәнді және әлеуметтік желілерді кәсіби қолдану бойынша оқытудың тапшылығын атап өтті; респонденттердің дерлік барлығы тренингтерден өтуге дайын екенін білдірді. Бұл цифрлық сауаттылық пен әлеуметтік желідегі кәсіби мінез-құлық ережелеріне жүйелі көзқарастың қажеттілігін негіздейді.

Жалпы алғанда, алынған нәтижелердің сенімділігі төмендегілермен дәлелденеді: ресми базалар мен платформаларға (Altmetric, Web of Science,

SCImago/Scopus) сүйенуі; бағалаудың валидтелген құралдарын (GQS, DISCERN) қолдануы; статистикалық өңдеудің дұрыстығы; деректерді іріктеу мен талдаудың ашық әрі айқын әдістемесі.

## Алынған нәтижелердің теориялық және практикалық маңыздылығы

Зерттеудің теориялық маңыздылығы – ғылыми көрінімділік, желілік коммуникациялар, әлеуметтік желідегі контент сапасы және медицина мамандарының кәсіби практикалары сияқты бірнеше деңгейлі талдауды біріктіріп, әлеуметтік медианың денсаулық сақтау саласындағы қоғамдық ықпалы мен тәуекелдерін кешенді түрде түсіндіретін тұтас ғылыми негіз қалыптастыруымен айқындалады.

Практикалық маңыздылығы алынған нәтижелердің дезинформацияны мониторингілеу және оның алдын алу бойынша ұсынымдар әзірлеуге, дәрігерлердің цифрлық ортадағы коммуникациясына қатысты этикалық-кәсіби қағидаларды жетілдіруге, әлеуметтік желілерді кәсіби мақсатта қауіпсіз әрі тиімді пайдалануға бағытталған әдістемелік ұсынымдар мен оқыту қажеттілігін негіздеуге, сондай-ақ ғылыми адалдықты сақтай отырып зерттеу нәтижелерін әлеуметтік желілер арқылы ілгерілету жөніндегі журналдар мен ғылыми ұйымдардың коммуникациялық стратегияларын жоспарлауға пайдаланылу мүмкіндігімен сипатталады.

## Ғылыми жаңалық

Диссертациялық жұмыстың ғылыми жаңалығы кешенді тәсіл мен әдістердің үйлесімінде көрінеді: зерттеулердің ықпалын бағалау үшін альтметрика мен библиометриканы бір мезгілде қолдану; YouTube-тағы видеоконтенттің сапасы мен сенімділігін валидтелген шкалалар арқылы объективті бағалау; журналдардың цифрлық белсенділігі мен олардың библиометрикалық көрсеткіштері арасындағы байланысты талдау; Қазақстандағы медицина қызметкерлерінің әлеуметтік желілерді кәсіби мақсатта пайдалану тәжірибесі мен оқытуға қатысты қажеттіліктері жөнінде өңірлік маңызы бар деректер алу.

## Ғылыми нәтижелер

Диссертация тақырыбы бойынша автордың зерттеу нәтижелері Q1–Q2 деңгейіндегі халықаралық журналдарда және ҚР ҒЖБМ Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын басылымдарда жарияланған.

Жарияланымдар әлеуметтік медианы денсаулық сақтауда зерттеудің негізгі бағыттарын қамтиды: библиометриялық/аналитикалық талдау, медицина мамандары арасында сауалнама, YouTube-контент сапасын бағалау және журналдардың әлеуметтік желідегі белсенділігін талдау.

Тақырып бойынша Scopus/WoS индекстелетін журналдарда 4 мақала және Комитет ұсынған журналдарда 3 мақала жарияланған. Жұмыс дәйексөз алуда, докторанттың Хирш индексі Scopus дерекқоры бойынша – 1, ал Google Scholar платформасы бойынша – 3. Жалпы алғанда, диссертация аяқталған, жоғары деңгейде орындалған еңбек: мақсат-міндеттері орындалып, нәтижелері дәлелденген және талаптарға толық сәйкес келеді.

Сонымен қатар, докторант оқу кезеңінде Польша Республикасындағы Краков университетінде 3 айлық ғылыми тағылымдамадан өтті. Аталған университет QS World University Rankings бойынша 303-орында, бұл тағылымдаманың халықаралық академиялық деңгейін және диссертациялық жұмысқа қосқан кәсіби үлесін көрсетеді.

Мухамедияров Майдан Нагашыбаевич диссертациялық жұмыс барысында өзін дербес жұмыс істей алатын, жауапкершілігі жоғары зерттеуші ретінде көрсетті. Зерттеу мақсаттары мен міндеттері толық орындалып, алынған нәтижелер мен қорытындылар жеткілікті түрде дәлелденген. Өзектілігі, ғылыми жаңалығы және әдіснамалық деңгейі бойынша жұмыс диссертацияға қойылатын талаптарға сәйкес келеді.

## Қорытынды

Мухамедияров Майдан Нагашыбаевичтің «Денсаулық сақтаудағы әлеуметтік медианың қолданылуы: трендтер, перспективалар және өзекті мәселелер» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы философия докторы PhD дәрежесіне арналған мақалалар сериясы түріндегі диссертация стандарттарына толық сәйкес келеді және 8D10139 «Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы дәрежесін беруге ұсынылады.

**Ғылыми жетекшісі, м.ғ.к., профессор,**
**«ОҚМА» АҚ Клиникалық жұмыстар жөніндегі**
**проректор** **Нурмашев Б.К.**

ҚҰЖАТТАРДЫҢ ҚОЛДАРЫН АЙҚЫНДАЙМЫН
ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
ҚАДРЛЫҚ ҚЫЗМЕТ